



Polska Agencja
Inwestycji i Handlu
Grupa PFR

Raport Sektorowy
**Sektor
rolno-spożywczy
w Kenii**



**SEKTOR ROLNO-SPOŻYWCZY
W KENII**

© PAIH S.A.

Niniejsza publikacja ma charakter informacyjny.
Została opracowana na podstawie informacji uznanych za wiarygodne
i nie stanowi wykładni ani opinii prawnej.

PAIH S.A. nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania
zamieszczonych w niniejszej publikacji informacji oraz za możliwe
konsekwencje jakichkolwiek działań podjętych w oparciu o te informacje.

Wydawca: Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A.

Warszawa, październik 2018 r.

Spis treści

1.	Branża rolno-spożywcza w Kenii	5
2.	Charakterystyka sektora rolno-spożywczego w Kenii	9
3.	Produkcja oraz eksport i import w sektorze rolno-spożywczym	15
4.	Przedsiębiorstwa rynku rolno-spożywczego	17
5.	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w przemyśle spożywczym	32
6.	Perspektywy sektora rolno-spożywczego w Kenii	34
7.	Uwarunkowania formalno – prawne wejścia na rynek rolno-spożywczy w Kenii	38
8.	Wsparcie polskich firm w Kenii	43
9.	Wsparcie Zagranicznego Biura Handlowego PAIH S.A. w Nairobi dla polskich firm.	47



1. Branża rolno-spożywcza w Kenii

1.1. Wstęp

Na fali znacznego wzrostu PKB, rosnącej klasy średniej, zwiększonej siły nabywczej i zmiany nawyków klientów w Kenii nastąpił rozwój handlu detalicznego oraz e-handlu. Tendencja wzrostowa będzie widoczna także w kolejnych latach. Mimo że wciąż dominującymi źródłami sprzedaży są drobny handel nieformalny i lokalne sklepy, to jednak rośnie liczba centrów handlowych i międzynarodowych sieci sklepów, co pokazuje znaczny potencjał inwestycji zagranicznych w sektorze detalicznym¹.

Kenijski rynek detaliczny rozwinął się w ostatnich latach w dużej mierze dzięki solidnym podstawom Makroekonomicznym ze średnią roczną stopą wzrostu PKB sięgającą 5,6% w okresie 2009–2014.

Największym i najważniejszym sektorem kenijskiej ekonomii jest rolnictwo. W 2016 r. sektor ten odpowiadał za 33% PKB, przyniósł ponad 50% zysków z eksportu i zatrudnił największą liczbę pracowników w całej gospodarce Kenii – aż 60% łącznego zatrudnienia. Ponad 80% populacji kraju, zwłaszcza osoby mieszkające na obszarach wiejskich, utrzymuje się głównie z rolnictwa.

Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego wszystkim Kenijczykom jest narodowym obowiązkiem władz. Przyszłość kraju zależy bowiem od zdrowej populacji i stabilnego rozwoju gospodarki, która powinna być odporna na skutki zmian klimatu, światowego wahania cen podstawowych produktów spożywczych oraz pojawiających się w tym rejonie plag i chorób.

¹oxfordbusinessgroup.com/overview/bright-outlook-improving-economic-conditions-and-changing-consumer-preferences-point-strong-years#report_launcher.

1.2. Kenia – ogólna charakterystyka

Republika Kenii	
Liczba ludności:	49,7 mln
PKB (PPP):	175,7 mld USD Na osobę: 3657 USD
PKB (Nominalny)	86 mld USD Na osobę: 1790 USD
Napływ BIZ:	394 mln USD (UNCTAD, 2016)
Stopa wzrostu PKB:	4,8% (2017) z prognozą 5,5% na 2018
Rating kredytowy:	Standard & Poor's: B+ (stabilny) Fitch: B+ (stabilny) Moody's: B1 (stabilny)
Stopa inflacji:	4,2% (2018) ²
Siła robocza:	19,352 mln (2017) ³
Stolica:	Nairobi
Języki:	angielski i suahili
Strefa czasowa:	GMT +3
Ustrój:	Republika unitarna z systemem federalnym
Podział administracyjny:	47 hrabstw

1.3. Sytuacja gospodarcza Kenii

Kenia, w której funkcjonuje gospodarka rynkowa, jest powszechnie postrzegana jako ekonomiczne, handlowe i logistyczne centrum Afryki Wschodniej, z mocną bazą przemysłową w regionie. Kraj przyciąga kapitał *private equity* ze względu na swoją strategiczną lokalizację i dobrą infrastrukturę z rozbudowaną siecią połączeń lotniczych, dróg kołowych oraz dróg kolejowych, jak również dzięki statusowi regionalnego centrum finansowego. Przez ostatnie osiem lat realny wzrost kenijskiego PKB oscylował w okolicach 5% rocznie.

Spółczeństwo Kenii jest uważane za bardzo młode – 80% ludności jest w wieku poniżej 35 lat. Są to dobrze wykształceni specjaliści, anglojęzyczni lub wielojęzyczni, o dużych umiejętnościach w zakresie przedsiębiorczości. Wielkość kenijskiej populacji osiągnęła w 2018 r. 49,7 mln,

² Oszacowanie wg. International Monetary Fund (IMF), 2018.

³ The World Bank, *Labor force total*, dostępny na: www.data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN, wykorzystano: 07.2018.

a jej wzrost wynosi 2,9% rocznie. Zgodnie z prognozami, liczba ludności zwiększy się do 59 mln w 2030 r. i 75 mln w 2050 r.⁴

Przewiduje się, że gospodarczy wzrost w Kenii będzie postępował wraz z wprowadzeniem i poszerzaniem programu Kenya Vision 2030, który jest nową długoterminową strategią rozwoju państwa. Celem Kenya Vision 2030 jest „globalnie konkurencyjny i dobrze prosperujący kraj o wysokiej jakości życia do 2030 r.”. Zgodnie z tym programem Kenia ma się stać „nowo przemysłowym państwem o średnich dochodach, zapewniającym wszystkim obywatelom wysoką jakość życia w czystym i bezpiecznym środowisku”. Strategia ta stała się kluczowa dla kenijskiego wzrostu gospodarczego⁵.

1.4. Wspólnota Wschodnioafrykańska (EAC)

Kenia jest jednym z kluczowych członków Wspólnoty Wschodnioafrykańskiej (East African Community, EAC). Ta międzyrządowa organizacja łączy sześć wschodnioafrykańskich państw: Kenię, Burundi, Rwandę, Tanzanię, Ugandę i Sudan Południowy. W 2010 r. EAC uruchomiła własny wspólny rynek towarów, pracy i kapitału w regionie, z myślą o stworzeniu wspólnej waluty i ostatecznie pełnej federacji politycznej.

Państwa EAC zamieszkuje łącznie 150 mln ludzi, spośród których 22% stanowią mieszkańcy miast. Cała Wspólnota zajmuje obszar 1,82 mln km², a suma PKB jej członków wynosi 146 mld USD (według statystyk EAC na rok 2016). Samo istnienie EAC w odnowionej formie ma ogromne znaczenie strategiczne oraz geopolityczne i stanowi dużą szansę na przyszłość. Jako jeden z najszybciej rozwijających się bloków ekonomicznych na świecie EAC rozszerza i pogłębia współpracę pomiędzy państwami partnerskimi w ramach kilku obszarów zasadniczych dla wielostronnych korzyści⁶.

1.5. Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (COMESA)

Kenia jest również częścią Wspólnego Rynku Afryki Wschodniej i Południowej (Common Market for Eastern and Southern Africa, COMESA).

⁴KIPPRA, Kenya Economic Report 2017, dostępny na: www.kippra.or.ke/kippra-publications-2/#7-kenya-economic-report, wykorzystano: 07.2018.

⁵Vision 2030, About Vision 2030, dostępny na: www.vision2030.go.ke/about-vision-2030/, wykorzystano: 07.2018.

⁶EAC, www.eac.int, wykorzystano: 07.2018.

To strefa wolnego handlu z 20 państwami członkowskimi, rozciągająca się od Tunezji po Suazi.

1.6. Kenia – regionalne centrum i brama do Afryki Wschodniej

Ze względu na to, że Kenia jest powszechnie uważana za ekonomiczne, komercyjne i logistyczne centrum Afryki Wschodniej oraz dysponuje solidną bazą przemysłową, z sukcesem przyciąga kapitał z Chin. Właśnie stamtąd płyną znaczne środki na duże projekty infrastrukturalne, będące częścią inicjatywy „Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI wieku” i to za sprawą chińskich funduszy już odnotowano szybki postęp w rozwoju infrastruktury. Stosunki między oboma krajami są bardzo rozwinięte, a dzięki partnerstwu zrealizowano w Kenii kilka ważnych projektów, takich jak linia kolejowa Standard Gauge Railway (SGR) i port w Lamu⁷.

⁷COMESA, www.comesa.int, wykorzystano: 07.2018.



2. Charakterystyka sektora rolno-spożywczego w Kenii

2.1. Ewolucja rynku rolno-spożywczego w Kenii

Dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, wiele osiągnięto dzięki programowi zrównoważonego rolnictwa, który obejmuje modernizację produkcji w gospodarstwach rolnych i nakierowanie jej na zwiększenie wartości dodanej. Transformacja rolnictwa jest kluczowa dla rozwoju gospodarki, zmniejszenia kosztów żywności i zniwelowania biedy, a tym samym zapewnienia stuprocentowego bezpieczeństwa żywnościowego. Jest to tym bardziej istotne, że dla milionów obywateli rolnictwo jest głównym źródłem dochodów, czyli ich własnego bezpieczeństwa. Krajowy wzrost gospodarczy zależy więc od zapewnienia tym osobom możliwości utrzymywania się, a co za tym idzie – wniesienia wkładu w rozwój gospodarki⁸.

Kenia na przestrzeni lat włożyła wiele pracy w stworzenie pewnych fundamentów makroekonomicznych dla transformacji rolnictwa: 33% całego PKB, 60% nieformalnego zatrudnienia i 60% eksportu pochodzi z sektora rolniczego, a największy udział ma w tym produkcja zbóż. Zrównoważone rolnictwo wzmocni ponadto fundamenty rozwoju gospodarczego poprzez zapewnienie narzędzi do walki z niestabilnością cen, poprawę klimatu dla prywatnych inwestycji, a także opracowywanie bardziej strategicznych rozwiązań w celu zmniejszenia zależności kraju od importu żywności⁹.

Wysoko wartościowe pożywienie, w przystępnych cenach i dostępne dla wszystkich kenijskich rodzin – to trzy podstawowe cele reformy

⁸ Ministry of Agriculture, *Agricultural sector transformation and growth strategy report 2018*, wykorzystano: 07.2018.

⁹ The World Bank, *Kenya country economic memorandum 2016*, dostępny na: www.documents.worldbank.org/curated/en/763771468197384854/pdf/103822-WP-Kenya-Country-Economic-Memorandum-PUBLIC.pdf, wykorzystano: 07.2018.

rolniczej. Polityka cenowa często skupia się na stabilnych i rozsądnych cenach z punktu widzenia producentów (rolników) oraz cenach przystępnych dla konsumentów. Taka równowaga jest trudna do osiągnięcia. Należy przy tym skupić się na żywności bogatej w składniki odżywcze. Dla rodzin rolniczych taka strategia oznacza poprawę produktywności i szans na rynku oraz bardziej przewidywalne zyski ze sprzedaży swoich produktów.

Ramy Wdrożenia Krajowej Polityki Bezpieczeństwa Żywnościowego (The National Food and Nutrition Security Policy Implementation Framework, NFNSP-IF) jest dokumentem identyfikującym wszystkie zasadnicze składniki krajowego bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach domowych: od zasobów, produkcji, dochodów i konsumpcji na poziomie gospodarstwa domowego po osiągalność, dostęp i odżywczość produktów spożywczych jako czynników wpływających na ogólny stan odżywiania i zdrowia¹⁰.

2.2. Sektor rolno-spożywczy w ramach Wielkiej Czwórki

Prezydent Uhuru Kenyatta i jego rząd opracowali plan rozwoju gospodarczego Kenii, który obejmuje cztery kluczowe obszary, znane pod hasłem *The Big Four* (Wielka Czwórka). Program ten ma na celu przyspieszenie wzrostu gospodarczego i koncentruje się na produkcji przemysłowej, bezpieczeństwie żywnościowym i żywieniu, a także zapewnieniu powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej i niedrogich mieszkań. Wielka Czwórka idzie w parze z planem *Kenya Vision 2030*¹¹, a także Celami Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs).

Aby uzyskanie przez Kenię samowystarczalności w kwestii żywności było możliwe, należy:

- przeznaczyć dodatkowo 700 tys. akrów ziemi (włącznie z nieużytkowaną ziemią nadającą się do uprawy) na produkcję kukurydzy, ziemniaków, ryżu, bawełny, paszy i akwakulturę poprzez PPP (partnerstwa publiczno-prywatne),

¹⁰WHO, National Food and Nutrition Security Policy Implementation Framework 2017-2022, dostępny na: www.extranet.who.int/nutrition/gina/sites/default/files/KEN%202011%20National%20Food%20and%20Nutrition%20Security%20Policy%5B1%5D.pdf, wykorzystano: 07.2018.

¹¹President, Food security & nutrition, dostępny na: www.president.go.ke/food-security-and-nutrition/, wykorzystano: 07.2018.

- używać lokalnie tworzonych mieszanek nawozów na bazie 50/50 i zastosować wapnowanie, np. w przypadku kukurydzy,
- oferować zachęty dla technologii produkcyjnej na etapie pozbiorowym jako motywację do redukcji strat pozbiorowych z poziomu 20% do 15, np. zwolnienia z opłat celnych za sprzęt do suszenia zbóż, worki hermetyczne, silosy zbożowe, sprzęt do akwakultury i rybołówstwa oraz pasze,
- ustanowić skomercjalizowane systemy karmienia dla zwierząt hodowlanych, ryb, drobiu i trzody chlewnej w celu zrewolucjonizowania systemu karmienia i sposobów monitorowaniai hodowli zwierząt,
- stworzyć pierwszy w Afryce Wschodniej hub żywnościowy, zabezpieczyć inwestorów do budowy stoczni (w 2018 jest już przeznaczona na nią miejsce) oraz zwiększyć krajową flotę rybacką o 68 kutrów na wybrzeżu,
- zapewnić poprzez PPP inwestycje w etapy pozbiorowe (składowanie ryb w chłodniach, agregację) i infrastrukturę dystrybucji produktów na rynku celem zmniejszenia strat.

2.3. Mechanizacja rolnictwa

Poziom zmechanizowania rolnictwa w Kenii jest niski, pomimo różnego rodzaju działań rządowych, sektora prywatnego i organizacji pozarządowych w tym kierunku od momentu uzyskania niepodległości. Niska produktywność rolnicza jest powiązana z wieloma czynnikami, m.in. właśnie ze słabym zmechanizowaniem. Według Ministerstwa Rolnictwa i Irygacji w 2015 r. użycie maszyn w rolnictwie wynosiło 30%, a reszta prac wykonywana była ręcznie (50%) lub przy pomocy zwierząt (20%)¹².

2.4. Nawozy i chemikalia rolnicze

Z uwagi na brak lokalnej produkcji Kenia importuje całość używanej chemii rolniczej. W przeciwieństwie do wielu państw Afryki subsaharyjskiej kenijskie zużycie nawozów prawie się podwoiło od czasu liberalizacji rynku w latach 90. oraz zniesienia rządowej kontroli cen i kwot importowych. Wzrost ten zanotowano m.in. u drobnych rolników

¹² KARLO and KEFACI, Status of Agricultural Mechanization in Kenya, dostępny na: www.kalro.org/sites/default/files/kafaci_report.pdf, wykorzystano: 07.2018r.

posiadających uprawy (kukurydza, lokalne ogrodnictwo) oraz w przypadku upraw przeznaczonych na eksport (herbata, kawa).

Wzrost w obszarze tych produktów w większości wynika z inwestycji prywatnych związanych z importem i sprzedażą nawozów na rynku krajowym. Przemysł nawozowy jest zdominowany przez Rosję, Stany Zjednoczone, Ukrainę, Chiny i Rumunię. Po wykonaniu mieszanek niewielki odsetek tych nawozów jest eksportowany do innych państw regionu.

Rząd Kenii udziela dofinansowania na nawozy w ramach krajowego programu zwiększenia dostępu do środków produkcji rolnej (National Accelerated Agricultural Input Access Program, NAAIAP), który zapewnia subsydia na środki produkcji rolnej i dostarcza nawozy drobnym rolnikom w celu redukcji ubóstwa i pobudzenia wzrostu produktywności rolnej. Hurtowy zakup nawozów ma również na celu pozbycie się pośredników i, tym samym, obniżenie cen nawozów, a w konsekwencji – cen żywności.

2.5. Parki przemysłowe w Nairobi

Kenia cierpi na wysokie ceny produktów rolniczych i przetwórstwa spożywczego wynikające najczęściej ze słabej organizacji logistycznej (magazynowania, transportu itp.) oraz z długiego łańcucha pośredników handlowych. W związku z tym w kraju powstaje wiele centrów logistycznych i parków przemysłowych, które mają temu zapobiec.

Brak odpowiedniej nowoczesnej powierzchni magazynowej i przemysłowej w doprowadził do rozwoju najlepszych przestrzeni przemysłowych szczególnie w Nairobi i sąsiednich miastach¹³. Nowoczesne centra logistyczne powstają zgodnie ze specyfikacjami technicznymi i wymaganiami wyrafinowanych międzynarodowych najemców. Wysokiej klasy obiekty logistyczne obejmują m.in. skomputeryzowane systemy odbierania i wydawania produktów, ich przechowywanie oraz przestronne magazyny o wysokości do 18 m. Poniżej przedstawiono warte uwagi parki przemysłowe.

¹³ Construction Kenya, Kenya warehouse developments, dostępny na: <https://www.constructionkenya.com/4622/kenya-warehouse-developments/>, wykorzystano: 07.2018.

Tabela 1. Parki przemysłowe w Nairobi

Nazwa	Deweloper	Lokalizacja	Opis	Strona internetowa
Sameer Business Park	Sameer Group	Nairobi	Działające firmy: Kenya Revenue Authority, Space and Style Ltd, Porsche Centre Kenya, Liquid Telecom commercial banks, Yana Tyres.	www.sameer-group.com/business-park
Infinity Industrial park	Abacus Property Consultants	Wschodnia obwodnica Nairobi	Wysocze zintegrowany park z pełnymi udogodnieniami (kanalizacja, ochrona, przestrzeń komercyjna, kliniki). Zaprojektowany by pomieścić 800 do 1000 MŚP.	www.infinityindustrialpark.com
Tatu City Industrial Park	Rendevour	Kiambu, k. Nairobi	Firmy zakładające fabryki w obiekcie to: Chinese gas cylinder maker Tianlong Cylinder, Unilever, Chandaria Industries, coffee firm Dormans, Kim-Fay.	www.tatucity.com
Garden City Business Park	Garden City	Nairobi	East African Breweries Limited (EABL) podpisało już umowę najmu powierzchni biurowej.	www.gardencity-nairobi.com/business-park
Tilisi Logistics Park	Africa Logistics Properties	Limuru, k. Nairobi	W trakcie budowy.	www.tilisi.co.ke
Northlands Commercial Park	Improvon	Wschodnia obwodnica Nairobi	W trakcie budowy.	www.northland-logisticspark.com
Alpha Business Park	Alpha Group	Wschodnia obwodnica Nairobi	W trakcie budowy. Najemcy to np.: East Africa Sea Food, Expro Group, NOV Kenya. Park obsługuje wyspecjalizowany magazyn chłodniczy.	TBA

Źródło: opracowanie własne biura PAIH w Nairobi.

2.6. Działające instytucje badawcze i uniwersytety powiązane z sektorem rolno-spożywczym

Uniwersytety:

- **Uniwersytet Nairobi, Kolegium Rolnictwa i Weterynarii (University of Nairobi, College of Agriculture & Veterinary Sciences) – www.uonbi.ac.ke/node/1347**

Kolegium Rolnictwa i Weterynarii zajmuje się wyłącznie dziedzinami rolnictwa i zostało wydzielone z Uniwersytetu w Nairobi.

- **Uniwersytet Egerton (Egerton University)** – www.egerton.ac.ke

Uniwersytet Egerton zaczął jako Kolegium Rolnictwa. Głównymi kierunkami są od zawsze inżynieria i technologia, środowisko i rozwój zasobów, nauka i medycyna weterynaryjna oraz chirurgia.

- **Uniwersytet Rolniczy i Technologiczny Jomo Kenyatta** – www.jku-at.ac.ke

Został założony w 1981 r. przez rząd Kenii dzięki hojnej pomocy rządu japońskiego. Podstawowymi i głównymi kursami były i pozostają inżynieria rolnicza, technologia żywności i ogrodnictwo.

Instytucje badawcze:

- **Kenijska Organizacja Badań w Dziedzinie Rolnictwa i Hodowli zwierząt (Kenya Agricultural & Livestock Research Organization, KALRO)** – www.kalro.org

Powstała w celu ustanowienia odpowiednich ram prawnych i instytucjonalnych dla koordynacji badań w dziedzinie rolnictwa w Kenii. KALRO promuje, usprawnia, koordynuje i reguluje badania w zakresie upraw, zwierząt gospodarskich, zasobów genetycznych i biotechnologii. Przyspiesza również sprawiedliwy dostęp do informacji badawczych, zasobów i technologii oraz promuje stosowanie wiedzy opartej na wynikach badań naukowych oraz technologii w dziedzinie rolnictwa.

- **Międzynarodowy Instytut Badawczy Żywego Inwentarza (The International Livestock Research Institute, ILRI)** – www.ilri.org

Ustanowiony w celu rozwijania, testowania, dostosowywania i promowania praktyk opartych na badaniach naukowych, które – jako zrównoważone i skalowalne – zapewniają lepsze życie dzięki inwentarzowi. ILRI dostarcza przekonujące dowody naukowe w sposób, który przekonuje decydentów – od gospodarstw rolnych po sale konferencyjne i parlamenty – że mądrzejsza polityka i większe inwestycje w żywy inwentarz mogą przynieść biednym narodom i gospodarstwom domowym znaczne dywidendy społeczno-ekonomiczne, zdrowotne i środowiskowe.



3. Produkcja oraz eksport i import w sektorze rolno-spożywczym

Opracowanie Oxford Business Group wykazało, że dostępność żywności w Kenii nie jest zadowalająca, a około 1/3 kenijskich przeciętnych dziennych poborów kalorii jest poniżej zalecanego poziomu (2100 kcal/osobę/dobę). W wiejskich gospodarstwach domowych kupuje się 30% żywności, a z produkcji własnej pochodzi 70%. Na obszarach miejskich natomiast kupowane jest 98% żywności, a tylko 2% to produkcja własna¹⁴.

To samo opracowanie wykazuje, że Kenia jest zależna od importu żywności, głównie zbóż (pszenicy i ryżu), które stanowiły 13% podaży energii żywieniowej (DES). Przywóz olejów roślinnych stale rośnie. Kraj eksportuje pewną ilość oleju sojowego, a importuje duże ilości oleju palmowego. Import słodzików stanowił około 2% DES.

Kenia pod względem eksportu jest 107. gospodarką na świecie. W 2016 r. wyeksportowała 4,7 mld USD, a importowała 15,8 mld USD, co spowodowało ujemne saldo w wysokości 11,1 mld USD. W 2016 r. PKB Kenii wynosiło 70,5 mld USD, a PKB na mieszkańca: 3,16 tys. USD.

Największy eksport w Kenii to: herbata (1,09 mld USD), kwiaty cięte (673 mln USD), kawa (219 mln USD), rośliny strączkowe (139 mln USD); inne to: orzechy, owoce tropikalne i orzechy makadamia. Najpopularniejsze miejsca docelowe to Stany Zjednoczone (524 mln USD), Holandia (467 mln USD), Uganda (441 mln USD), Pakistan (394 mln USD) i Wielka Brytania (386 mln USD).

¹⁴ Oxford Business Group, *Bright outlook for Kenya's retail sector*, dostępny na: https://oxfordbusinessgroup.com/overview/bright-outlook-improving-economic-conditions-and-changing-consumer-preferences-point-strong-years#report_launcher, wykorzystano: 07.2018.

W 2016 r. import wynosił 15,8 mld USD, z produktów spożywczych przodowały: pszenica (1,6%), ryż (1,4%), olej palmowy (1,3%), cukier surowy (1,2%) i inne pozostałości roślinne. Najważniejsi partnerzy importowi to Chiny (5,59 mld USD), Indie (2,46 mld USD), Japonia (711 mln USD), Zjednoczone Emiraty Arabskie (628 mln USD) i Republika Południowej Afryki (557 mln USD)¹⁵.

Obok promowania przetwórstwa zwiększającego wartość dodaną, mającego pobudzić rozwój rolnictwa i wpływy z eksportu, promuje się również bardziej zróżnicowane uprawy o wyższej wartości rynkowej. Mają one zwiększyć zyski z sektora.

Władze lokalne i państwowe w hrabstwie Kericho zainicjowały plan rozszerzenia produkcji awokado poprzez dystrybucję 2 tys. sadzonek odmiany Hass wśród plantatorów zajmujących się głównie uprawą herbaty.

Innym produktem cieszącym się dużym zainteresowaniem u farmerów są orzechy makadamia. Plantatorzy kawy, która jest jednym z podstawowych produktów kenijskiego rolnictwa, od dawna używają drzew makadamia do zacieniania krzewów kawowca. Jednak, ze względu na zyski z eksportu makadamii, staje się ona coraz częstszym obiektem zainteresowania farmerów. Kenia jest obecnie trzecim na świecie producentem tych orzechów, z produkcją sięgającą – według danych Urzędu ds. Rolnictwa i Żywności (AFA), przedstawionych w opracowaniu Oxford Business Group – 41,6 mln ton w 2017 r.¹⁶

¹⁵The Observatory of Economic Complexity, Kenya's Exports dostępny na: www.atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ken/all/show/2016/, wykorzystano: 07.2018.

¹⁶Oxford Business Group, *Bright outlook for Kenya's retail sector*, dostępny na: https://oxfordbusinessgroup.com/overview/bright-outlook-improving-economic-conditions-and-changing-consumer-preferences-point-strong-years#report_launcher, wykorzystano: 07.2018.



4. Przedsiębiorstwa rynku rolno-spożywczego

Kenijskie społeczeństwo jest wielorasowe, przy czym najwięcej obywateli należy do rdzennych grup etnicznych. Na resztę populacji składają się Azjaci, Arabowie i Europejczycy. Kenijskie nawyki żywieniowe odzwierciedlają tę etniczną różnorodność i łączą sposoby życia właściwe dla tych grup. Większość lokalnych potraw jest sycąca i niedroga w przygotowaniu. Do podstawowych produktów należą kukurydza, ziemniaki i fasola.

Najbardziej popularne są **świeże produkty** pochodzące z lokalnych upraw. Grunty, jeziora i Ocean Indyjski zapewniają dostępność warzyw, owoców i mięs. Składniki używane do przygotowywania kenijskich potraw są świeże, bardzo tanie i proste w użyciu. Do najczęstszych warzyw należą: **jarmuż, szpinak, kapusta, pomidory, fasola, ziemniaki, awokado i inne zielone warzywa liściaste**, a **wołowina i mięso kozie** są najczęściej spożywanymi rodzajami mięs. **Ryby, kurczaki i baranina** są także dostępne, ale już droższe.

Owoce tropikalne, takie jak **mango, pomarańcze, ananasy, banany, papaje i gruszki**, są tanie i popularne na kenijskich stołach, a ich dostępność uzależniona jest od pory roku. Innymi produktami często wykorzystywanymi w kuchni kenijskiej są **ryż, mąka kukurydziana, mąka pszeniczna i kasza jaglana**. Kenijczycy piją ciepłe napoje, takie jak kenijska herbata i kawa, które są często podawane do posiłków. Zimne napoje, jak np. **soki, napoje gazowane** i lokalne oraz zagraniczne piwa, są dostępne w restauracjach, hotelach, pubach i centrach rozrywki. Dostęp do zimnych napojów w sklepach jest utrudniony ze względu na powszechny brak lodówek bądź prądu.

4.1. Przetwórstwo zbożowe w Kenii

Dwa najważniejsze zboża w Kenii to kukurydza i pszenica. W 2017 r. wyprodukowano ogółem 3,186 mln ton kukurydzy, a jej import wyniósł

1,374 mln ton¹⁷. Pszenicy wyprodukowano w tym okresie 165 tys. ton, sprowadzono 1,879 mln ton. Importem pszenicy i kukurydzy zajmują się – w imieniu rządu Kenii – młynarze.

W kraju jest ponad 100 zarejestrowanych młynarzy, ale np. 85-90% mielenia kukurydzy wykonywane jest przez 19 z nich¹⁸. Większość przetworzonej i zapakowanej mąki sprzedawana jest głównie w centrach miast poprzez sklepy detaliczne. W poniższej tabeli przedstawiono przetwórców najbardziej godnych uwagi.

Tabela 2. Wiodące młyny zbożowe w Kenii.

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Unga Group Ltd	Producent mąki pszennej (marka EXE) i mąki kukurydzianej (marka Hostess).	www.unga-group.com	Nairobi
Alpha Grain Millers Ltd	Producent mąki kukurydzianej i domowej mąki do pieczenia (marka Kifaru).	www.alpha-grainmillers.com	Nairobi
United Millers	Producent mąki kukurydzianej i domowej mąki do pieczenia (marka Tropicana) oraz pieczywa (marka United).	www.united.co.ke	Kisumu
Atta Kenya Ltd	Producent mąki, domowej mąki do pieczenia (marki Tembo oraz Jembe).	www.attakenya.co.ke	Mombaa
Pembe Flour Mills	Producent mąki kukurydzianej i pszennej (marka Pembe).	www.pembe.co.ke	Nairobi
Capwell Industries	Producent mąki owsianej i kukurydzianej (marka Soko).	www.capwell.co.ke	Thika
Premier Flour Mills Ltd	Producent mąki uniwersalnej i do domowego pieczenia (marka Chef).	www.premierflour.co.ke	Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

¹⁷ KNBS, *Economic Survey 2018*, dostępny na: www.knbs.or.ke/download/economic-survey-2018.

¹⁸ Miller Magazine, *Grain and Flour Market in Kenya*, dostępny na: <http://www.millermagazine.com/english/grain-and-flour-market-in-kenya-and-tanzania/>, wykorzystano: 07.2018.

4.2. Przetwórstwo mleczne w Kenii

W 2016 r. Kenia wyprodukowała ok. 4,12 mln ton mleka¹⁹. Przemysł mleczarski jest napędzany przez zapotrzebowanie sektora prywatnego. Ten największy podsektor rolny przyczynia się do wytworzenia 4% PKB, jest dynamiczny i charakteryzuje się wysokim wzrostem wartości rynkowej mleka. Mleczarnie oraz zakłady produkcyjne, głównie mleka UHT oraz mleka w proszku, są odbiorcą wzrastających inwestycji. Około 80% całkowitej produkcji mleka w Kenii (ok. 5 mld litrów w 2011 r.) to wciąż dziedzina małych gospodarstwach rolnych²⁰.

W Kenii działa ok. 30 zakładów przetwórstwa mleka. Największe z nich, Brookside (750 tys. litrów dziennie), NKCC, Githunguri (ponad 170 tys. litrów dziennie) i Sameer, przetwarzają łącznie 85% z liczącego 1,5 mln kg (kilogramów) mleka ogółem przetwarzanego w Kenii. Chociaż rynek mleka przetworzonego i przetworów mlecznych znacznie wzrósł w ciągu ostatnich 10 lat, wciąż ok. 70–80% mleka to surowy produkt. Wzrost i konkurencyjność przemysłu mleczarskiego są ograniczone przez sezonowość w produkcji mleka, problemy z jego jakością, poważny brak wiedzy i umiejętności w sektorze, niższy standard świadczenia usług i podaży, a także przez dużą fragmentację łańcucha dostaw i brak kompleksowych modeli biznesowych.

Tabela 2. Wiodące mleczarnie w Kenii.

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Brookside Dairy Limited	Producent mleka świeżego i UHT, mleka smakowego, mleka zsiadłego, jogurtu smakowego i owocowego, śmietany i ghee (marki Brookside, Tuzo, Molo, Ilara & Dalmere).	www.brookside.co.ke	Ruiru
New Kenya Co-operative Creameries Limited	Producent mleka świeżego, mleka smakowego, masła, sera, śmietany, ghee i mleka w proszku (marki Gold Crown, KCC Fresh Milk, KCC UHT).	www.newkcc.co.ke	Nairobi

¹⁹ Statista, *Kenyan milk production*, dostępny na: www.statista.com/statistics/455173/kenyan-milk-production/, wykorzystano: 07.2018.

²⁰ Dairy Farmer, *Kenya dairying*, dostępny na: www.dairyfarmer.net/fileadmin/user_upload/40_downloads/kenya-dairying-ETTEMA.pdf, wykorzystano: 07.2018.

Sameer Agriculture & Livestock Ltd	Producent mleka świeżego i UHT, mleka smakowego, mleka zsiadłego, jogurtu, masła i lodów (marka Daima).	www.daimafrica.com	Nairobi
Githunguri Dairy Co-operatives	Producent mleka świeżego i UHT, mleka zsiadłego, jogurtu, śmietany i masła (marka Fresha).	www.fresha.co.ke	Nairobi
Bio Foods Products	Producent mleka bez laktozy, probiotyków, jogurtu, smakowego mleka odtłuszczonego (marka Bio).	www.biofoods.co.ke	Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.3. Produkcja cukru

Produkcja cukru w Kenii jest ograniczona ze względu na tradycyjne praktyki w zakresie upraw, słaby dostęp do środków produkcji, słabą infrastrukturę transportową i opóźnione płatności dla rolników. Większość państwowych cukrowni pracuje poniżej możliwości produkcyjnych z powodu przestarzałej technologii mielenia i boryka się z problemami finansowymi. Lokalnie produkowany cukier pozostaje niekonkurencyjny w regionie COMESA, a koszty produkcji są o 60% wyższe niż w Ugandzie i Tanzanii, a także o 50% wyższe niż w Zambii.

Rząd Kenii znajduje się w początkowej fazie dawno obiecanego programu prywatyzacji cukrowni, co jest jednym z warunków przedłużenia gwarancji importowych przez Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (COMESA). Część tego sektora zaczynają obsługiwać niedawno powołane prywatne cukrownie²¹. Do największych producentów cukru w Kenii należą:

- Mumias Sugar Company Ltd – www.mumias-sugar.com
- Chemelil Sugar Company Ltd – www.chemsugar.co.ke
- Nzoia Sugar Company Ltd – www.nzoiasugar.co.ke

²¹ Global Agricultural Information Network, Kenya Sugar Annual Report 2016, dostępny na: www.gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Sugar%20Annual_Nairobi_Kenya_4-13-2016.pdf, wykorzystano: 07.2018.

- **Muhoroni Sugar Company Ltd** – www.musco.co.ke

4.4. Przetwórstwo mięsa

Poziom konsumpcji mięsa jest nadal niski, ale oczekuje się, że gwałtownie wzrośnie wraz ze wzrostem PKB i bardziej świadomą coraz większą klasą średnią. Konsumenci zwiększają swoje wymagania dotyczące jakości i bezpieczeństwa produktów mięsnych, co zmusza lokalnych producentów do modernizowania zakładów. Oczekuje się, że spożycie mięsa podwoi się w okresie od 2000 do 2030 r. Spodziewane jest również potrojenie spożycia mięsa wieprzowego i drobiowego wraz ze wzrostem liczby ludności²².

Dopiero w ostatnich latach sektor prywatny wkroczył do sektora rzeźni, szczególnie w odniesieniu do przeżuwaczy. W produkcji mięsa niezbędne są nowe rozwiązania, pomysły i operatorzy. Innowacyjne podejście potrzebne jest w dziedzinie uboju, tzw. filetowania, transportu i handlu detalicznego. Należy również poprawić standardy higieny i zdrowia publicznego.

Mięso jest dystrybuowane za pośrednictwem nowoczesnych sklepów spożywczych dla klientów o wysokich i średnich dochodach. Istnieją jednak mniejsze sklepy dla masowych konsumentów o niskich dochodach²³.

Tabela 3. Wiodący przetwórcy mięsa w Kenii

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Farmers Choice Limited	Producent kielbas, bekonu, szynki, świeżej wieprzowiny, wołowiny, baraniny i drobiu.	www.farmerschoice.co.ke	Nairobi
Kenya Meat Commission	Producent wysokiej jakości mięsa i wyrobów mięsnych.	www.kenyameat.co.ke	Athi River
Kenchic Ltd	Producent drobiu.	www.kenchic.com	Nairobi
Key Meat Suppliers Ltd	Producent mięsa halal.	www.keymeat.com	Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

²² NABC, *Poultry and meat processing in Kenya*, dostępny na: www.nabc.nl/uploads/content/files/Factsheet%20Poultry%2C%20Meat%20%26%20Processing%20Kenya.pdf, wykorzystano: 07.2018.

²³ Report Linker, *Processed Meat and seafood in Kenya*, dostępny na: www.reportlinker.com/p03575727/Processed-Meat-and-Seafood-in-Kenya.html, wykorzystano: 07.2018.

4.5. Produkcja herbaty i kawy

Herbata jest uprawą przynoszącą największe zyski i wiodącym źródłem dochodów w kraju. Większość produkowanej herbaty to herbata czarna, oprócz tego wytwarzane są również zielona, żółta i biała. W 2017 r. Kenia wyprodukowała ok. 412 tys. ton herbaty, a do 2020 r. zbiory mają wzrosnąć o 50 tys. ton. Producenci herbaty to drobni rolnicy zarządzani przez Kenya Tea Development Authority, James Finlays, George Williamson, Uniliver Tea (Liptons) oraz Nyao Tea Zones. Innymi ważnymi graczami są Tea Board of Kenya (TBK) oraz brokerzy²⁴.

Kawa produkowana jest w wysokich partiach płaskowyżu Mount Kenya (Nyeri, Murang'a, Kirinyaga, Embu i Meru, Kiambu). Największe uprawy można znaleźć w Ruiru, Thika, Juja i Makuyu²⁵, wielkie plantacje znajdują się także w Bungoma, Machakos i Nakuru. Większość kawy pochodzącej z Kenii uprawiana jest jednak w małych gospodarstwach, a cała branża zatrudnia ok. 6 mln osób w całym kraju. Łącznie w kraju znajduje się ponad 0,5 mln plantacji i farm kawy²⁶.

Krajowa konsumpcja kawy jest bardzo niska i wynosi ok. 3% całkowitej produkcji. Przypisuje się to dominującej kulturze picia herbaty i niedostępności kawy ze względu na niską siłę nabywczą i brak odpowiednich urządzeń do jej palenia. Jednak w ostatnim dziesięcioleciu kultura picia kawy zaczęła się zakorzeniać, szczególnie wśród grup społecznych o średnich dochodach²⁷.

Herbata i kawa są przetwarzane przez firmy produkcyjne lub rolników i sprzedawane w dużych opakowaniach firmom zajmującym się pakowaniem i sprzedają lub eksportowane. Największe firmy zajmujące się pakowaniem herbaty i brandingiem w Kenii zaprezentowano w poniższej tabeli.

²⁴ Somo, *Report on small scale tea sector in Kenya*, dostępny na: www.somo.nl/wp-content/uploads/2008/03/Report-on-Small-Scale-Tea-Sector-in-Kenya.pdf, wykorzystano: 07.2018.

²⁵ Coffee Habitat, *Coffee growing in Kenya*, dostępny na: www.coffeehabitat.com/2008/03/coffee-growing-in-kenya/, wykorzystano: 07.2018.

²⁶ Kenya Advisor, *Kenya Coffee*, dostępny na: www.kenya-advisor.com/kenya-coffee.html, wykorzystano: 07.2018r.

²⁷ GAIN, *Coffe Annual Nairobi Kenya*, dostępny na: www.gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Coffee%20Annual_Nairobi_Kenya_5-15-2017.pdf, wykorzystano: 07.2018.

Tabela 4. Wiodący przetwórcy herbaty i kawy w Kenii

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Sasini (K) Limited	Uprawa, mieszanie, pakowanie i sprzedaż wysokiej jakości herbaty.	www.sasini.co.ke	Kericho i Nairobi
Kenya Tea Packers Ltd	Mieszanie, pakowanie i sprzedaż wysokiej jakości herbaty.	www.ketepa.com	Kericho
C. Dormans Ltd	Produkcja kawy.	www.dorman.co.ke	Nairobi
Kericho Gold Limited	Mieszanie, pakowanie i sprzedaż wysokiej jakości herbaty.	www.kerichogold.com	Kericho

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.6. Produkcja i sprzedaż napojów alkoholowych

East African Breweries pozostał liderem napojów alkoholowych w 2017 r., ze względu na szeroki asortyment produktów, a co za tym idzie, możliwość zaspokojenia różnych gustów i preferencji konsumentów. Firma nieustannie modyfikowała swój łańcuch wartości, aby zabezpieczyć zyski²⁸. Istnieją również inni drobni producenci, tacy jak Keroche Industries, London Distillers Limited i Africa Spirits.

Na rynku obecni są ponadto dystrybutorzy importowanego piwa, wina i napojów spirytusowych, tacy jak Kenya Wine Agencies oraz Wines of the World Beverages. Napoje alkoholowe są sprzedawane w sklepach detalicznych, a także w mniejszych niezależnych sklepach i barach, które zwykle znajdują się w gęsto zaludnionych obszarach miejskich.

²⁸ Euromonitor, Alcoholic drinks in Kenya, dostępny na: www.euromonitor.com/alcoholic-drinks-in-kenya/report, wykorzystano: 07.2018.

Tabela 5. Wiodący producenci i dystrybutorzy napojów alkoholowych

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
East African Breweries Ltd	Producent piwa, wódki, alkohole wysokoprocentowe (marki Tusker, Pilsner, White Cup, Guinness, VAT69, Red Label, Smirnoff).	www.eabl.com	Kenya
Keroche Breweries Ltd	Producent piwa, wina i alkohole wyso-koprocentowe (marki Summit Lager&Malt, Crescent Dry Gin, Crescent Brandy).	www.kerochebreweries.com	Naivasha
Vinepack Ltd	Producent Fiesta Special Ice (An alcopop ready-to-drink vodka), takich jak Moonlight Vodka i Nile Tot Gin.	www.vinepack.com	Thika
Africa Spirits Ltd	Producent (marki Bluemoon Vodka, Legend Brandy, Furaha Brandy, Furaha Gin i Gypsy King Gin).	www.africaspirits.co.ke	Thika
Kenya Wine Agencies Ltd	Importer i dystrybutor win oraz alkoholi wysokoprocentowych (marki King Fisher, Hunters, Kibao, Amarula, Viceroy).	www.kwal.co.k	Nairobi
Wines of the World Beverages	Dystrybutor marek Jack Daniels, Famous Grouse, Macallan, Bacardi i Martini.	www.wowbeverages.co.ke	Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.7. Produkcja i sprzedaż napojów bezalkoholowych

Według międzynarodowego raportu Euromonitor 2016, Aquamist utrzymuje wiodącą pozycję w produkcji wody butelkowanej z 30% udziału w rynku. Kolejny producent – Crown Food – uzyskał 23% udziału w rynku. Jeśli chodzi o soki, Kevian Kenya przewodziła z 31% udziału w rynku, następna była Del Monte Kenya z 14%. W sektorze napojów energetycznych firma GlaxoSmithKline Kenya Limited miała 38,1% udziału w rynku, a Monster Energy Limited 9,8%. W przypadku napojów gazowanych Coca-Cola East and Central Africa kontrolowała 89% wartości udziałów, a zaraz po niej znalazła się firma butelkująca Seven-Up z udziałem w wysokości 71%.

Tabela 6. Wiodący producenci i dystrybutorzy napojów bezalkoholowych

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Kevin Kenya Ltd	Producent soków owocowych (marki Pick and Peel i Afia) i wody.	www.keviankenya.com	Nairobi
Coca-Cola East and Central Africa	Woda, napoje gazowane (marki Dasani, Fanta Coke, Krest i Spirite)	www.coca-cola.co.ke	Nairobi
Crown Beverages Ltd	Producent naturalnej wody mineralnej marki Keringet.	www.crownbeverages.co.ke	Nairobi
Aquamist Ltd	Woda mineralna, woda gazowa, woda smakowa, herbata mrożona i soki owocowe.	www.aquamistwater.com	Nairobi
Delmonte (K) Ltd	Przetwórnice napojów gazowanych i soków.	www.delmonte.co.ke	Thika

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.8. Produkcja olejów roślinnych

Bidco Africa Ltd była wiodącą firmą w zakresie produkcji olejów i tłuszczów w Kenii w 2015 r. z udziałem w wysokości 24%. Za nią znalazły się Kapa Oil z 12% i Unilever Kenya z 9%. Ludność Kenii staje się coraz bardziej świadoma wpływu różnych rodzajów olejów i tłuszczów na ogólny stan zdrowia, co prowadzi do wzrostu zapotrzebowania na olej roślinny i olej z nasion²⁹.

Tabela 7. Wiodący producenci olejów roślinnych.

Nazwa	opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Bidco Africa Ltd	Oleje jadalne, tłuszcze do gotowania, margaryna i inne produkty.	www.bidcoafrika.com	Thika
Kapa Oil Refineries	Olejki jadalne, margaryna, proszek do pieczenia i produkty higieniczne.	www.kapa-oil.com	Nairobi
Pwani oil products Ltd	Jadalne oleje i tłuszcze.	www.pwani.net	Mombasa
Menengai Oil Refineries Ltd	Tłocznia oleju roślinnego.	www.menengaigroup.com	Nakuru

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

²⁹ Euromonitor, *Oils and fats in Kenya*, dostępny: www.euromonitor.com/oils-and-fats-in-kenya/report, wykorzystano: 07.2018.

4.9. Produkcja i pakowanie artykułów spożywczych

Zapotrzebowanie Europy Zachodniej na warzywa i owoce przez cały rok skłoniło dostawców do zakładania dużych przedsiębiorstw zajmujących się uprawą i produkcją odpowiednich opakowań warzyw i owoców w krajach, których klimat sprzyja całorocznej uprawie. W Kenii żyzne gleby oraz odpowiedni klimat pozwalają na dwukrotne zbiory w ciągu roku³⁰. To pobudziło lokalną uprawę warzyw i owoców oraz produkcję opakowań.

Tabela 8. Wiodący producenci artykułów spożywczych i opakowań

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Kenya Horticultural Exporters Ltd	Przetwarzanie i pakowanie – warzywa, owoce i zioła.	www.khekenya.com	Enterprise Road
Greenlands Agroproducers Ltd	Przetwarzanie i pakowanie – świeże owoce i warzywa.	www.greenlands.co.ke	Greenlands Complex, Jkia Cargo Village
East African Growers	Uprawa warzyw i owoców.	www.eaga.co.ke	Nairobi
AAA Growers Ltd	Uprawa i eksport chili.	www.aagrowers.co.ke	Sadani House, Riverside Drive
Benvar Country Fresh	Uprawa: marchew, kukurydza, bakłażan, kapusta, buraki, brokuły, papryczki chili, groszek i zielona fasolka.	www.bcf.co.ke	Benvar Country Fresh
Celtic Investments	Uprawa: pomarańcze, awokado i mango, warzywa, takie jak fasola francuska.	www.celticinvestments.com	North Airport Rd, Nairobi
Jade Fresh Ltd	Uprawa: małe warzywa, chili, marakuja.	www.jade-fresh.com	North Airport Rd, Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.10. Branża detaliczna

Tak zwany formalny handel detaliczny w Kenii – jak pokazują wyniki badań RETRAK – otworzył rok 2018 z wyraźnymi oznakami odporności i pozytywnego wzrostu. W niedawnych sieciach takich jak Tuskys, Naivas, Quickmart, Magunas, Rams, Souk i Lemigo Kisumu udało się rozszerzyć formalną wartość detaliczną dzięki otwarciu ponad 10 pełnoprawnych oddziałów supermarketów. A jednocześnie jeden z najwięk-

³⁰Packaging gateway, AAA Growers, dostępny na: www.packaging-gateway.com/projects/aaa-growers/, wykorzystano: 07.2018.

szych sklepów detalicznych, Nakumatt, prawie zamknięto z powodu ogromnych długów wynikających ze słabego zarządzania.

Według badań przeprowadzonych przez RETRAK ważną rolę odgrywają również uzupełniający wysiłki lokalnych inwestorów międzynarodowi operatorzy, których udział w rynku wynosi 1,79%. Wzrost dochodów gospodarstw domowych też ma wpływ na zmiany zachowań konsumenckich, która przynosi korzystne wyniki dla detalistów zagranicznych. Konsumenci w Kenii mają tendencję do utożsamiania międzynarodowych marek z jakością. Wyrażna konsumpcja towarów kojarzących się z wyższym statusem stała się bardziej widoczna niż na innych rynkach wschodzących³¹.

„Przewiduje się, że sektor handlowy osiągnie wzmożoną aktywność w 2018 roku, co można stwierdzić na podstawie planów ekspansji ogłaszanych przez sieci handlowe” – ogłosiła po analizie sektora firma Cytonn. Wśród inwestorów znajduje się **Tuskys**, jedna z największych kenijskich sieci supermarketów. Na początku tego roku Tuskys ogłosił trzyletni plan zwiększenia liczby sklepów z obecnego poziomu 64 do 100 sklepów w Kenii i Ugandzie do roku 2020 (wzrost o 56,3%). Plan ekspansji, którego koszt wyniesie 3 mld KES (29 mln USD), będzie bazował na technologii, innowacji i strategicznych partnerstwach.

Innymi firmami planującymi ekspansję są kenijski **Naivas**, francuski **Carrefour**, botswańska **Choppies** i południowoafrykańska **Game**, wszystkie już działające w Kenii³². Carrefour i Choppies otworzyły tu już po pięć supermarketów³³. Naivas, druga pod względem wielkości sieć supermarketów w Kenii, planuje otworzyć całodobowy sklep w Naivashy.

Nowa firma zagraniczna **Ram's Supermarket** otworzyła w grudniu 2017 r. w centrum handlowym we wschodniej części Nairobi sklep jako główny najemca. Sieć pochodzi z wysp St. Kitts and Nevis i wypełniła lukę po borykających się z trudnościami sklepach Uchumi. Podobnie

³¹ Oxford Business Group, *Kenya's retail sector rise*, dostępny na: www.oxfordbusinessgroup.com/news/kenya's-retail-sector-rise, wykorzystano: 08.2018.

³² Business Today, *Kenya retail sector bullish 2018...*, dostępny na: www.businesstoday.co.ke/kenyas-retail-sector-bullish-2018-analysts-say/, wykorzystano: 08.2018.

³³ Footprint 2 Africa, *Kenya formal retail sector showing signs recovery says industry trade associations*, dostępny na: www.footprint2africa.com/topics/retail/kenya-formal-retail-sector-showing-signs-recovery-says-industry-trade-association/, wykorzystano: 08.2018.

Choppies planuje przejście przestrzeni handlowej uprzednio zajmowanej przez sieć Nakumatt w centrum handlowym Nanyuki.

Lokalne i zagraniczne firmy konkurują o udział w kenijskim rynku, co jasno wskazuje na mocny obraz sektora. Rosnąca klasa średnia o dużej sile nabywczej, środowisko makroekonomiczne w Kenii ze wzrostem PKB sięgającym w 2017 r. 5% oraz słaba penetracja sektora, nieprzekraczająca 35%, świadczą o dobrych perspektywach dla kenijskiego sektora detalicznego. Niemniej jednak firma Cytonn ostrzega, że supermarkety w Kenii muszą zadbać o odpowiednie zarządzanie i realizację ambitnych projektów ekspansji w celu uniknięcia trudności, które dotknęły Nakumatt i Uchumi³⁴.

Tabela 9. Wiodące sieci detaliczne w Kenii

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Naivas Supermarkets	47 supermarketów w całej Kenii.	www.naivas.co.ke	Nairobi
Chadarana Supermarkets	17 supermarketów – głównie w Nairobi.	www.foodplus.co.ke	Nairobi
Tuskys Supermarket Ltd	Supermarkety w całej Kenii – 53 oraz w Ugandzie – 3.	www.tuskys.com	Nairobi
Carrefour Kenya	Należy do grupy Majid al Futtaim. Otworzył piąty nowy sklep w Nairobi.	www.carrefourkenya.com	Nairobi
Game Stores Kenya	Część grupy Massmart (RPA). Otworzyli jeden sklep w Kenii.	www.gamestores.co.ke	Nairobi
Uchumi Supermarkets Ltd	27 supermarketów	www.kenya.uchumi-corporate.co.ke	Nairobi
Choppies	Grupa z RPA. Jak dotąd otworzyli pięć supermarketów w Kenii.	www.choppies.co.ke	Nairobi

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.11. Nawozy i chemia rolnicza

Większość nawozów rolniczych w Kenii pochodzi z importu, ponieważ nie ma tu znaczącej lokalnej produkcji. W przeciwieństwie do wielu krajów Afryki Subsaharyjskiej wykorzystanie nawozów w Kenii prawie się

³⁴Oxford Business Group, Kenya's retail sector rise, dostępny na: www.oxfordbusinessgroup.com/news/kenya-s-retail-sector-rise, wykorzystano: 08.2018.

podwoiło od czasu liberalizacji rynku w latach 90. i zniesienia rządowej kontroli cen i kontyngentów licencyjnych na ich przywóz. Wzrost użytkowania odnotowano zwłaszcza wśród drobnych rolników produkujących żywność (kukurydza, ogrodnictwo domowe) i upraw eksportowych (herbata, kawa)³⁵.

Branża nawozowa jest zdominowana przez Rosję, Stany Zjednoczone, Ukrainę, Chiny i Rumunię. Jedynie niewielki procent nawozów jest produkowany lokalnie, np. marki Baraka przez Toyotę Tsusho czy też marka Mavuno przez Athi River Mining.

Tabela 10. Wiodący dystrybutorzy nawozów i chemikaliów rolniczych

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Agrichem Africa Ltd.	Dystrybutor marek: Cropbooster, Starcop, Multifert, Ignite, Bio- Force i in.	www.agriche-mafrica.com	Nairobi
Elgon Kenya Ltd. (EKL)	Dystrybutor marek: BASF, Dupont, Sumitoma, Cheminova, Excel Crop Care Ltd., UPL, Chemtura, Russel IPM & Sinochem.	www.elgon-kenya.com	Nairobi
Osho Chemicals Industries Ltd.	Chemia rolnicza, biopestycydy, nawozy i chemikalia weterynaryjne.	www.osho-chem.com	Nairobi
Twiga Chemicals Industries Ltd.	Sprzedaż chemikaliów rolniczych i produktów weterynaryjnych.	www.twiga-chemicals.com	Nairobi
Bayer East Africa Ltd.	Dostawca różnych chemikaliów rolniczych	www.bayer.com	Nairobi
Toyota Tsusho Corporation	Producent nawozów Baraka.	www.toyota-tsusho.com	Edo- ret
Arthi River Mining	Producent nawozów Mavuno.	www.armce-ment.com/	Arthi River

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.

4.12. Dystrybucja maszyn i urządzeń rolniczych

Mimo że od czasu uzyskania przez Kenię niepodległości rząd, sektor prywatny i organizacje pozarządowe podjęły liczne działania, aby promować mechanizację rolnictwa, jej poziom jest wciąż niski. Skutkuje to niską wydajnością sektora rolniczego. Według Ministerstwa Rolnictwa i Irrygacji (Ministry of Agriculture and Irrigation) w 2015 r. wykorzystanie

³⁵ Export, Kenya Agricultural Machinery and Chemicals, dostępny na: www.export.gov/article?id=Kenya-Agricultural-Machinery-and-Chemicals, wykorzystano: 08.2018.

mocy zmotoryzowanej wyniosło 30%, natomiast udział pracy ludzkiej i zwierzęcej w rolnictwie wynosił odpowiednio 50% i 20%.

W mechanizacji rolnictwa dominuje sektor prywatny, a w kraju działają uznane firmy z branży maszyn i sprzętu rolniczego. Kenia importuje praktycznie wszystkie maszyny i sprzęt rolniczy w stanie „knockdown”. Dużi gracze w tej dziedzinie to m.in.: Farm Engineering Industries Ltd, Massey Fergusson, Hughes Ltd (Ford), John Deere i Car & General, JCB, Case, Zetor. Działają też firmy średniej skali, jak np. Ndume; przedsiębiorstwa te importują i produkują urządzenia pomocnicze: pługi, brony, sadzarki, opryskiwacze i młyny³⁶.

Tabela 11. Wiodący dystrybutorzy maszyn i wyposażenia rolniczego.

Nazwa	Opis	Strona internetowa	Lokalizacja
Toyota Kenya	Dealer ciągników rolniczych CASE.	www.toyotakenya.com	Nairobi
Simba Corporation Ltd	Dealer ciągników rolniczych SAME.	www.simba-colt.com	Nairobi
CMC Motors Group Ltd/ CMC Holdings Ltd	Dealer ciągników rolniczych NEW HOLLAND.	www.cmc-motors.com	Nairobi
Farm Engineering Industries Limited (FEIL)	Dealer marek Bell, Feil, Landini, Claas, Stara, Great Plains, Standem, Kioti, Tatu, Falcon I Nyati.	www.feil.biz.com	Nairobi
Farm Machinery Distributors (FMD)	Dealer ciągników rolniczych Massey Ferguson.		Nakuru
Valtra Tractor Dealers	Diler sprzętu rolniczego marki Valtra (Finlandia).	www.valtra.com	
Automobile Warehouse	Dysrybutor ciągników rolniczych Zetor.		Nakuru
Transafrika Motors	Dealer marki SONALIKA (Indie).	www.transafri-camotors.com	Nairobi
John Deere	Dealers sprzętu rolniczego marki John Deere.	www.mascor-kenya.johndeereafricadealer.com	Nairobi
Ndume Limited	Producent bron talerzowych, pługów, kultywatorów, siewników i sadzarek	www.ndumekenya.com	Gilgil

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi

³⁶ KARLO, Kafaci report, dostępny na: www.karlo.org/sites/default/files/kafaci_report.pdf pg5, wykorzystano: 07.2018.



5. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w przemyśle spożywczym

W Kenii odnotowano w ostatnim czasie wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), po okresie znacznych spadków napływu BIZ pod koniec XX w.

W ostatnim dziesięcioleciu bezpośrednie inwestycje zagraniczne w rolnictwie koncentrowały się głównie w sektorze ogrodnictwym oraz włókienniczym i odzieżowym ze względu na istnienie Strefy Przetwarzania Wywozu (EPZ). Przyznawała ona ulgi podatkowe zagranicznym przedsiębiorstwom. Wiarygodne dane na temat wielkości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze FMCG są niedostępne, niemniej w ostatniej dekadzie można zauważyć wzrost rejestracji zagranicznych przedsiębiorstw, które traktują Kenię jako bazę wypadową do pozostałej części Afryki Wschodniej.

Tabela 12. Wiodący inwestorzy zagraniczni w sektorze rolno-spożywczym w Kenii.

Nazwa	Opis	Strona internetowa
Cadbury Schweppes	Wielka Brytania – wielonarodowa firma cukiernicza należąca w całości do Mondelez International.	www.cadbury.co.uk
Coca-Cola	USA – wiodący producent gazowanych napojów bezalkoholowych.	www.coca-cola.co.uk
Carrefour	Francja – sieć supermarketów.	www.carrefour.com
Shoprite	RPA – sieć supermarketów.	www.shopriteholdings.co.za
Choppies	Botswana – sieć supermarketów.	www.choppies.co.ke
James Finlay's	Wielka Brytania – producent herbat i artykułów ogrodnictwym.	www.finlays.net
John Deere	USA – producent maszyn rolniczych; ma sieć dystrybucji.	www.deere.com

Unilever	Wielka Brytania, Holandia – producent i globalna firma sprzedająca dobra konsumpcyjne.	www.unilever.com
Procter and Gamble	USA – producent środków do pielęgnacji ciała i środków czyszczących.	www.us.pg.com

Źródło: opracowanie własne Biura PAIH w Nairobi.



6. Perspektywy sektora rolno-spożywczego w Kenii

6.1. Przetwórstwo rolne – tworzenie centrów przetwórstwa

Rozbudowanie sektora produkcji przemysłowej jest wielką częścią rządowego planu rozwoju gospodarczego Kenya Vision 2030 i programu Wielka Czwórka prezydenta Uhuru Kenyatty. Oba programy mają na celu transformację Kenii w gospodarkę o średnim poziomie dochodów. Rząd ma zamiar do 2030 r. podnieść udział produkcji przemysłowej w PKB do 20% poprzez dywersyfikację eksportu z naciskiem na obszary inne niż towary rolnicze i na zwiększenie przetwórstwa i zarazem wartości dodanej.

Na początku maja 2017 r. lokalna grupa holdingowa Goldenscape ogłosiła plan budowy obiektu do przetwórstwa żywności na kwotę 150 mln KES (1,5 mln USD) w hrabstwie Laikipia. Zakład ma rozpocząć działalność w 2019 r. i służyć do przetwórstwa owoców i warzyw, np. pomidorów i cebuli. Ważnym założeniem obiektu będzie zredukowanie strat żywności wynikających z niedostatecznej sieci logistycznej i magazynowej, co powinno wpłynąć pozytywnie zarówno na dochód rolników, jak i wartość sprzedaży.

Zmniejszenie strat jest niezbędne, aby Kenia mogła w pełni wykorzystać potencjał swojego przemysłu rolniczego. Z danych opublikowanych przez Kenijskie Konsorcjum Świeżych Produktów (Fresh Produce Consortium Kenya) wynika, że sektor świeżych produktów, obejmujący między innymi kwiaty, owoce i warzywa, odnotował 11-procentowy wzrost w zyskach z eksportu, które osiągnęły 115 mld KES (1100 mln USD) w 2017 r., przy czym 33 mld KES (330 mln USD) pochodziło z eksportu owoców i warzyw.

Niemniej jednak Krajowy Urząd Statystyczny Kenii szacuje, że w tym samym roku przeszkody związane z transportem, magazynowaniem i wa-

runkami sanitarnymi spowodowały około 150 mld KES (1,5 mld USD) strat żywności. Wzmoczone zainteresowanie przetwórstwem rolnym ze strony firm prywatnych i lokalnych władz jest poparte zastrzykiem funduszy i projektami rządu federalnego.

6.2. Niebieska gospodarka

Rząd planuje eksploatację bogactw ponad czterystukilometrowego wybrzeża (ekosystemy nadbrzeżne i morskie). Dąży do siedmiokrotnego wzrostu przemysłu rybnego. Prezydent zarządził powrót zagranicznych trawlerów (statków rybackich) do macierzystych krajów. Ministerstwo Obrony będzie natychmiast przechwytywać wszystkie nielegalnie połowiące jednostki, a Ministerstwo Rolnictwa zawiesi licencje wszystkich zagranicznych trawlerów działających na wodach terytorialnych Kenii do czasu, aż spełnią wymogi kenijskie.

6.3. Budżet rządu przeznaczony na sektor rolno-spożywczy w ramach Wielkiej Czwórki

We wstępnym projekcie budżetu na okres rozliczeniowy 2018/2019, rozpoczynający się 1 lipca, Ministerstwo Finansów podwyższyło dotacje na wsparcie rozwoju rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego, jednego z głównych filarów programu rozwoju gospodarczego Wielka Czwórka.

Z 2,53 bln KES (2,53 mld USD) przewidzianych w projekcie budżetu Wielkiej Czwórki 43,1 mld KES (429,7 mln USD) przeznaczono na programy inwestycyjne związane z osiągnięciem bezpieczeństwa żywnościowego przez wszystkich Kenijczyków do roku 2022.

Należy podkreślić, iż korzyści z rozbudowanego przetwórstwa rolnego nie będą się ograniczać do zaspokojenia zapotrzebowania lokalnego. W ramach filaru wspierania produkcji przemysłowej rząd dąży do zwiększenia wartości dodanej z sektorów produkcji kawy, herbaty, mięsa, cukru, nabiału, owoców i warzyw, aby stworzyć więcej miejsc pracy i powiększyć zyski z eksportu.

Wstępny projekt budżetu wskazuje, że inwestycje w produkcję przetwórczą będą skutkować powstaniem 200 tys. nowych miejsc pracy i potroją wielkość eksportu przetworzonych produktów rolnych, zwiększając roczny wzrost z aktualnych 16% do 50% rocznie do 2022 r.

Przeznaczenie środków budżetowych 2018/2019³⁷

- projekty irygacyjne (Bura i Mwea, Narodowy Program Rozwoju Irygacji i Program Irygacji dla Drobnych Rolników, Galana Kulalu, Turkana i mikroirygacja w szkołach): **8,5 mld KES** programy ubezpieczenia upraw i zwierząt hodowlanych: **300 mln KES**
- dofinansowanie nawożenia: **4,3 mld KES**
- strategiczne rezerwy zbóż: **1,5 mld KES**
- przekazywanie ziemi i wydawanie tytułów własności **1,5 mld KES**
- zwalczanie sówki jesiennej: **300 mln KES**
- rozwój kenijskiego rynku zbóż: **1,9 mld KES**
- mechanizacja rolnictwa: **0,5 mld KES**
- dywersyfikacja upraw: **0,9 mld KES**
- cyfryzacja rejestru ziemi **0,75 mld KES**

6.4. Zachęty podatkowe.

Sektor rolniczy jest ważną składową w procesie dążenia do bezpieczeństwa żywnościowego wszystkich Kenijczyków, zgodnie z założeniami programu Wielka Czwórka. W celu pobudzenia rozwoju sektora nowa ustawa podatkowa zwalnia z podatku za:

- budowę magazynów zboża, a także materiały oraz sprzęt używane do konstrukcji takich obiektów,
- surowce do produkcji pełnowartościowych pasz dla zwierząt
- import ziaren pszenicy, melsinu i jęczmienia na zasiew
- odzież i obuwie skórzane wyprodukowane w Strefie Przetwórstwa Eksportowego (Export Processing Zone, EPZ), przy imporcie do Kenii. Ta ulga, wprowadzona 2 lata temu, mogła mieć niepożądany skutek: stwarzała ryzyko, że wskutek niej odzież i obuwie skórzane produkowane lokalnie (poza strefą EPZ) przestaną być konkurencyjne cenowo.

³⁷ National Treasury, 2018/2019 Budget highlights, dostępny na: www.treasury.go.ke/component/jdownloads/send/198-2018-2019/890-budget-highlights-2018-19.htm, wykorzystano: 07.2018.



7. Uwarunkowania formalno – prawne wejścia na rynek rolno-spożywczy w Kenii

7.1. Przegląd ram prawnych dla biznesu w branży spożywczej.

Kenia wydała kilka ustaw biznesowych, które mają uczynić gospodarkę bardziej przyjazną dla biznesu. Przepisy te również usuwają szereg barier, aby zarówno małe, jak i duże firmy mogły mieć sprzyjające środowisko pracy. Niektóre z tych przepisów są nowe, a niektóre zostały zmienione, jako że kenijski rząd ma obecnie na celu przekształcenie środowiska biznesowego kraju.

- **Ustawa o przedsiębiorstwach z 2015 r.** – nowy przewodnik dotyczący rejestracji przedsiębiorstw w Kenii³⁸.
- **Ustawa o Strefie Przetwarzania Eksportowego (Export Processing Zone, EPZ)** – na jej mocy utworzono Urząd Strefy Przetwarzania Eksportowego (Export Processing Zone Authority EPZA), państwową spółkę podlegającą Ministerstwu Przemysłu, Handlu i Spółdzielczości. EPZA udziela licencji przedsiębiorstwom, które chcą skorzystać z określonych środków zachęty i zwolnień podatkowych, jeżeli prowadzą produkcję w Kenii na eksport.
- **Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych (Special Economic Zones, SEZ) z 2015 r.** – na jej mocy niektóre parki logistyczne lub przemysłowe w Kenii mogą skorzystać z zachęt podatkowych do prowadzenia działalności w regionie.
- **Ustawa zmieniająca ustawy o gruntach z 2016 r.** – wprowadza zmiany do ustawy o gruntach z 2012 r., ustawy o rejestracji gruntów z 2012 r. oraz ustawy o Krajowej Komisji Gruntów (National Land Commission)

³⁸ Kenya Law, The Companies Act No. 17 of 2015, dostępny na: kenyalaw.org/kl/fileadmin/pdfdownloads/Acts/TheCompaniesAct_No17of2015_RevisedCompressed.pdf, wykorzystano:07.2018r.

z 2012 r. Zmiany były niezbędne do skorygowania błędów i niespójności w ustawach oraz uściślenia pewnych definicji³⁹. Na mocy nowych ustaw o gruntach wprowadzono trzy kategorie gruntów: grunty publiczne, grunty wspólnotowe i grunty prywatne. W ramach tej ustawy wprowadzono również inne zmiany: osoby niebędące obywatelami Kenii nie mogą wejść w posiadanie nieruchomości na własność, a jeżeli osoba w związku małżeńskim posiada samodzielnie grunt lub dom mieszkalny i chce go sprzedać, prawo wymaga uzyskania zgody jej współmałżonka.

- **Ustawa zmieniająca przepisy dotyczące partnerstw publiczno-prywatnych z 2017 r.**

Celem tych przepisów dotyczących PPP było m.in.: zapewnienie kenijskim organom rządowym zdolności prawnej do zawierania umów z sektorem prywatnym, stworzenie pewności i zaufania inwestorów, zmniejszenie negatywnego postrzegania ryzyka projektów PPP oraz zapewnienie jasnego procesu ich zatwierdzania. Partnerstwa publiczno-prywatne mają na celu wypełnienie luki w finansowaniu, co jest niezbędne do zaspokojenia kenijskich potrzeb infrastrukturalnych⁴⁰.

PPP umożliwiły udział sektora prywatnego w wielu elementach projektów infrastruktury publicznej. Zadaniem partnerstw jest połączenie kapitału sektora prywatnego ze zobowiązaniami sektora publicznego (a czasami również kapitałem) w celu tworzenia zamówień, poprawy usług publicznych lub usprawniania zarządzania aktywami sektora publicznego. PPP koncentrują się na usługach publicznych i oferują bardziej opłacalne podejście do infrastruktury zarządzania ryzykiem w sektorze publicznym.

- **Ustawa o ochronie konsumentów z 2012 r.** – pierwsza tego typu ustawa formalnie dokumentująca prawa konsumentów oraz zawierająca wytyczne dotyczące różnych interakcji na linii konsument–dostawca. Dwa główne cele ustawy to ochrona konsumentów w kraju oraz zapobieganie stosowaniu przez dostawców nieuczciwych praktyk handlowych w transakcjach z konsumentami.

³⁹ Buy rent Kenya, Property laws Kenya, dostępny na: www.buyrentkenya.com/news/property-laws-kenya/, wykorzystano: 07.2018.

⁴⁰ Kenya Law, Public Private Partnerships Act No. 20, dostępny na: kenyalaw.org/lex/rest/db/kenyalaw/Kenya/Legislation/English/Acts%20and%20Regulations/Public%20Private%20Partnerships%20Act%20No.%2015%20of%202013/docs/PublicPrivatePartnershipsActNo.15of2013.pdf, wykorzystano: 07.2018.

7.2. Kenijski Urząd ds. Inwestycji (Kenya Investment Authority, tzw. KenInvest)

Kenijski Urząd ds. Inwestycji jest agencją rządową upoważnioną do promowania i ułatwiania inwestycji w Kenii, zarówno przez inwestorów krajowych, jak i międzynarodowych. W 2018 r. KeniInvest utworzył „One-Stop Center” (OSC), który zapewnia skuteczne i efektywne wdrażanie nowych propozycji inwestycyjnych i efektywnych kosztowo operacji istniejących inwestycji oraz przedsiębiorstw. Pomocne w tym są:

- Usługa rejestracji biznesowej – oferowanie porad i ułatwianie inwestorom rejestrowania działalności gospodarczej
- Departament Imigracji – udzielanie porad i ułatwianie inwestorom uzyskania niezbędnych zezwoleń i przepustek; doradztwo inwestorom w sprawach związanych z opodatkowaniem w Kenii i rejestracji PIN/VAT
- Krajowy Urząd ds. Zarządzania Środowiskiem (National Environmental Management Authority) – wydawanie licencji i udzielanie porad na temat polityki i zasad ochrony środowiska
- Kenya Power – pomoc inwestorom w przyłączach energetycznych.
- Powiatowy Rząd Nairobi (County Government in Nairobi) – porady i wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej
- Władze Stref Przetwarzania na Eksport (Export Processing Zones Authority) – porady dotyczące stref przetwarzania eksportu i licencjonowania inwestorów w strefach.

7.3. Zasady rejestracji firmy w Kenii – krok po kroku

Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A. – Zagraniczne Biuro Handlowe w Nairobi we współpracy z KenInvest wspiera polskich inwestorów rejestrujących działalność gospodarczą w Kenii. PAIH S.A. udziela pomocy inwestorom w przejściu przez cały proces rejestracji.

1. Rejestracja w e-Citizen.
2. Uzyskanie rezerwacji nazwy firmy.

3. Sporządzenie Statutu i Memorandum.
4. Złożenie wniosku i wpłaty za rejestrację.
5. Rejestracja w celu uzyskania kodu PIN (numeru podatkowego) w urzędzie skarbowym (Kenya Revenue Authority, KRA).
6. Złożenie wniosku o zezwolenie na prowadzenie działalności.
7. Rejestracja w Narodowym Funduszu Zabezpieczenia Społecznego (National Social Security Fund, NSSF).
8. Rejestracja w Narodowym Funduszu Ubezpieczeń Zdrowotnych (National Hospital Insurance Fund, NHIF).

Koszty administracyjne procesu rejestracji działalności gospodarczej w Kenii wynoszą 120 USD, a proces trwa około dwóch tygodni.

7.4. Kenijskie Biuro Standardów (Kenya Bureau of Standards, KEBS)

KEBS jest organem państwowym, który ustala standardy jakości dla wszystkich produktów przemysłowych wytwarzanych i sprzedawanych w Kenii. W strukturze KEBS znajduje się Departament ds. Żywności i Rolnictwa (Food and Agriculture Department), odpowiedzialny za opracowywanie norm dotyczących technologii żywności, bezpieczeństwa żywności, nawozów, produktów rolnych, produktów zwierzęcych i produktów drobiowych itp.

W przypadku produktów importowanych KEBS przeprowadza wstępną weryfikację zgodności poprzez zakontraktowanych partnerów (Pre-Export Verification of Conformity, PVoC). W Polsce działa dwóch agentów PVoC.

- Intertek International – jest jednym z wiodących dostawców „Total Quality Assurance” dla przemysłu na całym świecie z siecią ponad tysiącami laboratoriów i biur oraz ponad 43 tys. pracowników w ponad 100 krajach.
- SGS – jest wiodącą na świecie firmą zajmującą się kontrolą, weryfikacją, testowaniem i certyfikacją. Zatrudnia 95 tys. pracowników i ma ponad 2 400 biur i laboratoriów na całym świecie.

Rolą Intertek i SGS jest na podejmowanie działań związanych z oceną zgodności towarów w Polsce przed importem do Kenii. Ocena obejmuje kontrolę, pobieranie próbek, testowanie, plombowanie kontenerów z pełnym załadunkiem i wystawienie certyfikatu zgodności⁴¹.

7.5. Kenijski Inspektorat Ochrony Roślin (Kenya Plant Health Inspectorate Service, KEPHIS)

KEPHIS jest państwową korporacją, która oferuje usługi inspekcji w zakresie wszystkich kwestii związanych ze zdrowiem roślin i kontrolą jakości produktów rolnych. Zapewnia odpowiednią jakość środków produkcji rolnej i produktów rolnych, aby zapobiec niekorzystnemu wpływowi na gospodarkę, środowisko i ludzkie zdrowie. W obszar kontroli wchodzi:

- Certyfikacja jakości nasion, testowanie i monitorowanie obecności szkodliwych środków chemicznych na produktach rolnych, w glebie i w systemach wodnych.
- Ochrona praw hodowców/odkrywców nowych odmian roślin poprzez rejestrowanie ich i przyznawanie im praw własności.
- Zapobieganie wprowadzaniu do kraju chwastów, szkodników i chorób poprzez przestrzeganie surowych przepisów i procedur kwarantanny.
- Kontrola i klasyfikacja produktów rolnych przeznaczonych na import i eksport, aby zapewnić ich odpowiednią jakość.
- Wdrażanie krajowej polityki dotyczącej wprowadzania i wykorzystywania genetycznie zmodyfikowanych gatunków roślin, owadów i mikroorganizmów w Kenii⁴².

⁴¹KEBS, www.kebs.org

⁴²KEPHIS, www.kephis.org.



8. Wsparcie polskich firm w Kenii

Zarówno w sektorze rządowym, jak i prywatnym funkcjonują agencje oferujące wsparcie inwestorom lokalnym i zagranicznym w prowadzeniu działalności. Ułatwiają one zdobycie właściwych informacji na temat klimatu biznesowego, zasad działania, możliwości inwestycyjnych oraz współpracy z agencjami rządowymi.

8.1. Najważniejsze instytucje rządowe dla przedsiębiorców w Kenii

Tabela 15. Instytucje dostarczające formy pomocy publicznej w Kenii

Nazwa	Opis	Strona internetowa
Kenia Investment Authority, tzw. KenInvest	Odpowiedzialny za ułatwanie realizacji nowych projektów inwestycyjnych, świadczenie usług opiekuńczych dla istniejących inwestycji i organizowanie działań w zakresie promocji inwestycji, zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym.	www.invest.go.ke
Kenya Revenue Authority (KRA)	Wydawanie PIN (Personal Identification Number) umożliwiającego legalne rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zbieranie podatków w imieniu rządu Kenii.	www.kra.go.ke
Kenya Bureau of Standards (KEBS)	Opracowywanie i egzekwowanie norm produktów, przeprowadzanie kontroli jakości i testów przed wydaniem certyfikatu w celu rozpoczęcia produkcji lub sprzedaży produktu w Kenii.	www.kebs.org

Źródło: opracowanie własne ZBH Nairobi.

8.2. Pomocne organizacje i firmy doradcze polskiego biznesu w Kenii

Tabela 16. Pomocne organizacje i firmy doradcze polskiego biznesu w Kenii

Nazwa	Opis	Strona internetowa
Kenya Association of Manufacturers (KAM)	Zapewnia przedsiębiorcom możliwość nawiązywania kontaktów i uzyskania mentoringu. Oferuje analizy sektora, programy budowania potencjału i wsparcie techniczne.	www.kam.co.ke
Kenya Private Sector Alliance (KEPSA)	Krajowy organ sektora prywatnego w Kenii. Zapewnia to jednolity głos dla sektora prywatnego poprzez wspieranie sprzyjającego otoczenia biznesowego, budowanie zdolności jego członków i budowanie partnerstw strategicznych.	www.kepsa.or.ke
Frontier Consulting Limited	Firma specjalizująca się w badaniach rynku, konsultingu rynku detalicznego oraz analizie danych dla rynku afrykańskiego.	www.frontierconsulting.co.ke
Grant Thornton Consulting Limited	Jedna z wiodących na świecie organizacji niezależnych firm ubezpieczeniowych, podatkowych i doradczych.	www.grantthornton.co.ke
Mazars Kenya	Firma zajmująca się doradztwem księgowo-podatkowym.	www.mazars.co.ke
Viva Africa Consulting LLP	Firma specjalizująca się w doradztwie podatkowym w zakresie spraw biznesowych i inwestycyjnych.	www.vivaafricallp.com
Mohamed Madhani & Company Advocates	Jedna z wiodących kancelarii prawnych w Kenii, która angażuje się we wszystkie aspekty praktyki korporacyjnej i handlowej, związanej z transportem i nieruchomościami, zabezpieczonym i niezabezpieczonym odzyskiwaniem długów, rejestracją i egzekwowaniem praw własności intelektualnej, prawem bankowym i prawem spółek, sporami handlowymi, karnymi i cywilnymi	www.madhanilaw.com
Brian Otieno & Company Advocates	Firma prawnicza, która prowadzi sprawy handlowe, karne i cywilne, a także specjalizuje się w transporcie i prawie medycznym.	www.brianotienoandcompany.com
Rodl & Partner Limited	Grupa księgowych, audytorów, prawników, doradców zarządczych i podatkowych pracujących równolegle i ściśle współpracujących ze sobą we wszystkich liniach usługowych.	www.roedl.com
Anjarwalla & Khanna	Największa korporacja prawnicza w Afryce Wschodniej, zatrudniająca 90 prawników, powszechnie uważana za wiodącą firmę prawniczą w Kenii.	www.africalegalnetwork.com.kenya

Naveah Capital Insurance Agency Limited	Zaufana dla Biura PAIH w Nairobi agencja ubezpieczeniowa.	www.naveahinsurance.co.ke
Agility Logistics Limited	Globalna firma logistyczna oferująca usługi w zakresie magazynowania, logistyki i spedycji.	www.agility.com
Tabaki Freight Services International Ltd	Firma logistyczna oferująca usługi w zakresie magazynowania, logistyki i spedycji.	www.tabaki.co.ke
Bonfide Group	Firma oferująca usługi w zakresie magazynowania, logistyki i spedycji.	www.bonfide.com
Rentco East Africa Limited	Wiodąca firma kenijska oferująca usługi leasingowe.	www.rentco.co.ke

Źródło: opracowanie własne ZBH Nairobi.

8.3. Główne instytucje i organizacje branżowe

Tabela 17. Główne instytucje i organizacje sektora FMCG w Kenii

Instytucja	Funkcja	Strona internetowa
Kenya Revenue Authority (KRA)	Wydawanie PIN (Personal Identification Number) umożliwiającego legalne rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zbieranie podatków w imieniu rządu Kenii.	www.kra.go.ke
Kenya Bureau of Standards (KEBS)	Ustalanie standardów jakości dla wszystkich produktów przemysłowych i wytwarzanych.	www.kebs.org
National Cereals and Produce Board	Nadzorowanie handlu towarami rolnymi i zarządzanie narodowych rezerw zbożowych	www.ncpb.co.ke
Kenya Plant Health Inspectorate Service (KEPHIS)	Zapewnianie odpowiedniej jakości środków produkcji rolnej i produktów rolnych, aby zapobiec niekorzystnemu wpływowi na gospodarkę, środowisko i zdrowie ludzkie.	www.kephis.org
Kenya Dairy Board	Regulacja, rozwój i promocja przemysłu mleczarskiego.	www.kdb.co.ke
Agriculture and Food Authority (AFA)	Promocja najlepszych praktyk, regulacja produkcji, przetwarzanie, marketing, sortowanie, przechowywanie, zbieranie, transport i składowanie produktów rolnych.	www.agriculture-authority.go.ke
Kenya Veterinary Vaccine Production Institute	Koordinacja, rozwój badań i produkcja chemikaliów. Odpowiada za produkcję wszystkich szczepionek weterynaryjnych w kraju.	www.kevevapi.org
Retail Trade Association of Kenya (RETRAK)	Stowarzyszenie handlu detalicznego w Kenii.	www.retrak.co.ke

Źródło: opracowanie własne ZBH Nairobi.



9. Wsparcie Zagranicznego Biura Handlowego PAIH S.A. w Nairobi dla polskich firm

Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A. wspiera polskich inwestorów planujących wejść na kenijski rynek poprzez swoją placówkę – Zagraniczne Biuro Handlowe w Nairobi. Wsparcie udzielane jest bezpłatnie.

PAIH S.A. zapewnia:

- Bazy danych dotyczące różnych sektorów, w szczególności sektora budowlanego, zawierające informacje na temat organów regulacyjnych i firm obecne na rynku, wraz z odpowiednimi kontaktami.
- Wsparcie dla polskich inwestorów przy rejestracji odpowiedniej jednostki w Kenii j. Proces rejestracji jest realizowany we współpracy z Kenijską Agencją Inwestycji KenInvest. Dostarczenie kompleksowych informacji na temat wszystkich procedur prawnych i administracyjnych.
- Pomoc w nawiązywaniu kontaktów między polskimi firmami, a kenijskimi partnerami/inwestorami.
- Informacje i pomoc w dotarciu do różnych instytucji zarówno w sektorze prywatnym, jak i rządowym.

Kontakt do biura w Nairobi:

Flamingo Towers

One Mara Road

Nairobi

tel.: +254 789 802 522

Michael Mazurewicz - kierownik biura

e-mail: michael.mazurewicz@paih.gov.pl

kenya.trade.gov.pl



I Forum Wsparcia
Polskiego Biznesu za Granicą

www.paih.gov.pl